

Remissyttrande över SOU 2025:10 En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter) tackar för möjligheten att yttra sig över förslagen och har valt att kommentera betänkandets kapitel 6 *En förändrad abortlag*, kapitel 9 *Abort i hemmet* samt kapitel 10 *Barnmorskors ansvar för aborter* och lämnar härmed följande synpunkter:

Sammanfattning

- RFSL välkomnar att utredningens förslag utgår från ett tydligt rättighetsperspektiv och att den föreslår ett språk som speglar medicinsk och juridisk verklighet.
- RFSL ställer sig positivt till att förslaget tydliggör **rätten** att göra abort samt vårdens **skyldighet** att tillhandahålla abortvård. Detta bland annat genom att förtydliga i lagtexten att “*den som är gravid har rätt att göra abort*”. Att jämföra med dagens formulering “*Begär en kvinna [...] får abort utföras...*” Vi välkomnar också att hälso- och sjukvårdens skyldighet att skyndsamt tillhandahålla abort tydliggörs.
- RFSL håller med om analysen att det är graviditeten - inte kön - som utgör det rättsliga rekvisitet för att få tillgång till abort. RFSL tillstyrker därför att begreppet **den som är gravid** är det mest inkluderande och juridiskt korrekta sättet att formulera rätten till abort i lagtext. Det förtydligar och säkerställer att t.ex transpersoner som kan bli gravida också omfattas av rätten till abort, utan att för den skull försämrar ciskvinnors rätt och tillgång till abort. Ett könsneutralt språk är inte ett mål i sig utan ofta ett medel för att

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

tydliggöra vilka som omfattas av en rättighet. Könneutrala formuleringar bör inte användas i lagtext om det riskerar att begränsa eller påverka kvinnors rättigheter negativt. Att använda ett och samma begrepp som omfattar alla som har rätt att göra abort påverkar dock inte kvinnors rätt till abort negativt, utan säkerställer att alla som omfattas inkluderas och erkänns som rättighetsbärare.

- Sverige har förbundit sig till att garantera rätten till bästa möjliga hälsa genom flera internationella konventioner. Dessa inkluderar rätten till abortvård utan diskriminering. Det är för oss avgörande att ingen diskrimineras i tillgången till abort, oavsett kön, asylstatus eller annan bakgrund. RFSL har därför framfört stark kritik kring förslag i Mottagandelagen (SOU 2024:68) som kan försämra tillgången till vård för **asylsökande och papperslösa**, något även denna utredning lyfter. Vi delar analysen att en anmälningsplikt kan avskräcka från att söka abortvård och därmed i praktiken inskränka aborträtten för redan utsatta grupper. Alla som är gravida, oavsett juridisk status, har rätt till trygg och tillgänglig abortvård i Sverige enligt dagens lag – detta måste värnas.
- RFSL delar utredningens bedömning att det finns behov av en översyn av **Socialstyrelsens rättsliga råd** (Rättsliga rådet) och att fokus i en sådan översyn bör vara rättssäkerhet för den abortsökande, rådets sammansättning och förbättrad insyn i rådets ärenden. Vi tillstyrker också utredningens slutsats att översynen även bör innehålla en analys av om abortärenden ska kunna överklagas till domstol.
- Vi välkomnar också att **barnmorskor får utökade möjligheter att självständigt handlägga aborter**, något som kan öka tillgängligheten och kontinuiteten i vården. Detta genom att ta bort bestämmelsen om att endast läkare får utföra abort. Precis som för övrig hälso- och sjukvård är det kunskap och kompetens som avgör vem som får göra vilka insatser, konstaterar utredningen. Den utbildning och kompetens som krävs för att självständigt handlägga medicinska

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

aborter har även barnmorskor, bedömer utredningen.

- RFSL tillstyrker förslaget att **medicinska aborter ska kunna genomföras i hemmet** oavsett om ett fysiskt besök på en vårdinrättning sker eller inte och uppskattar den flexibilitet som förslaget medför. I detta sammanhang väger vi in hälso- och sjukvårdens tydliga ansvar att, i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relationer, systematiskt upptäcka och stödja våldsutsatta individer. Det ansvaret gäller generellt i all hälso- och sjukvård som ges inom ramen för vårdgivarens verksamhet, oavsett om den sker fysiskt eller digitalt.

6.1 En förändrad abortlag

Sedan tvångssteriliseringarna av transpersoner slutade utföras i Sverige så har möjligheten för transpersoner att vara gravida ökat. I takt med att samhället blivit mer öppet ter det sig också mer möjligt för transpersoner och ickebinära att bli föräldrar. Förebilder och synlighet för transpersoner och ickebinära har gjort Sverige till ett mer öppet land. Det är ett faktum att utöver kvinnor kan bl.a transmän och ickebinära vara gravida. Det behöver därför explicit framgå av lagtexten att alla gravida, oavsett kön, omfattas av lagens bestämmelser.

RFSL förordar att könsneutrala juridiska begrepp används då en lagtext annars riskerar att bli svårläst. En grundläggande rättsprincip är att lagar ska vara tydliga, precisa och förutsebara. Det innebär att lagar ska vara så tydliga att man direkt förstår vem de gäller för och vilken rättighet som regleras – utan tolkning eller antaganden. Detta till skillnad från policydokument, som inte är rättsligt bindande och därmed inte behöver uppfylla samma krav på språklig precision. Där kan längre meningar och mer nyanserade resonemang användas. Ett könsneutralt språk ska inte ses som ett mål i sig utan som ett medel för att tydliggöra rättigheten och vilka som är rättighetsbärare, utan distinktioner eller långa uppräkningsgrupper som omfattas.

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

Vi anser därför att argumentationen i betänkandet är högst rimlig när man konstaterar att det ska vara tydligt vem som har möjlighet att begära en abort, och att det är graviditeten som utgör grunden för den rätten - inte kön. Juridiskt sett är begreppet kvinna inte synonymt med graviditet, poängterar man. Konsekvensen blir därför att man antingen behöver specificera "kvinna som är gravid eller annan gravid" eller kort och gott skriva "den gravida". Utredningen har landat i det senare för att förenkla lagtexten.

Alternativet att skriva ut "kvinna som är gravid eller annan gravid" skulle göra lagtexten svårläst och samtidigt kunna uppfattas som stigmatiserande, menar man. Vi delar utredningens slutsats att prefixet "gravid" skulle behöva användas för alla som omfattas av lagstiftningen och håller därför med om att huvudsatsen i lagtexten därmed skulle bli onödigt krånglig. Den föreslagna lagtexten "*Den som är gravid har rätt att göra abort om det sker före utgången av artonde graviditetsveckan (graviditetsvecka 18+0 dagar)*" är föredömligt kort, koncis och tydlig, utan upprepningar eller distinktioner.

Alternativet hade varit en längre och särskiljande formulering i stil med "*En kvinna som är gravid, eller annan gravid person, har rätt att göra abort om det sker före utgången av artonde graviditetsveckan (graviditetsvecka 18+0 dagar)*". Ett könsneutralt språk är som sagt inte ett mål i sig utan ofta ett medel för att tydliggöra vilka som omfattas av en rättighet. Könsneutrala formuleringar bör inte användas i lagtext om det riskerar att begränsa eller påverka kvinnors rättigheter negativt. Att använda ett och samma begrepp som omfattar alla som har rätt att göra abort påverkar dock inte kvinnors rätt till abort negativt, utan säkerställer att alla som omfattas inkluderas och erkänns som rättighetsbärare. Lagtext behöver vara tydlig, tillgänglig och preciserad, i många andra sammanhang kan vi lyfta erfarenheter och rättigheter mer nyanserat och med fokus på specifika grupper, såsom kvinnor - både ur ett majoritets- och minoritetsperspektiv. Det är viktigt att synliggöra strukturer som begränsar eller försvårar rättigheter, såväl kvinnors som hbtqi-personers. Rättigheter ska dock inte ställas mot varandra och här överlappar grupperna delvis varandra. En stor andel hbtqi-

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

personer är kvinnor - som kan bli önskat gravida.

Könsneutrala begrepp i svensk lagstiftning är inget nytt. Exempel på detta är "graviditetspenning", "föräldraledighet" och "arbetstagare" samt "make", "sambo", "vårdnadshavare" och "förälder", som alla funnits länge i lagstiftningen. "En försäkrad som är gravid har rätt till graviditetspenning" står det t.ex. i Socialförsäkringsbalken. Samma lagstiftning reglerar även bestämmelser om föräldrapenningsförmåner. I det sammanhanget används begreppen "förälders make", "förälders sambo" samt "blivande adoptivförälder" i lagtexten. Att använda "gravid" även i abortlagen skulle innebära en harmonisering med detta.

Nuvarande abortlag bygger på ett språkbruk som inte speglar dagens medicinska och juridiska verklighet. Även om rätten till abort i praktiken tillämpas könsneutralt genom en analog/ändamålsinriktad tolkning saknas det uttryckligt stöd i lagtexten för detta. Eftersom det är graviditeten – inte kön – som avgör rätten till abort, behöver lagen revideras för att tydligt spegla denna princip och för att säkerställa att denna rättighet inte riskerar att ryckas undan för alla som inte uttryckligen nämns.

Så länge rättigheten endast vilar på analog tillämpning, saknas den rättssäkerhet som bör omgärda en så grundläggande rättighet som rätten till sin egen kropp. En könsneutral lagtext skulle skapa en tydligare och mer inkluderande rättsgrund, utan att försvaga ciskvinnors rätt till abort – men med tryggheten att alla som kan bli gravida omfattas.

RFSL vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram det grundläggande krav som finns i svensk lagstiftningspraxis på god rättslig kvalitet i lagtext. Enligt Regeringskansliets riktlinjer för författningsskrivning ska lagar vara språkligt tydliga och entydiga, systematiskt korrekta, förenliga med annan lagstiftning samt praktiskt tillämpbara. Dessa krav är centrala för att säkerställa både rättssäkerhet och effektiv rättstillämpning. Ett könsneutralt språkval i lagtexten stärker den rättsliga tydligheten och undanröjer behovet av tolkning, vilket i sin tur bidrar till ökad rättssäkerhet. Det är också ett sätt att långsiktigt värna rätten till abort för alla som kan

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL

bli gravida. Det pågår en utveckling där transpersoners rättigheter pressas tillbaka av en alltmer repressiv politik, som vi just nu ser både i Europa och globalt. Att i det läget låta avgörande rättigheter vara en konsekvens av tolkning, och inte uttryckligt skyddas, är en farlig väg. Om transpersoners rätt till abort ska skyddas behöver den göras explicit.

På policynivå har vi ofta helt andra möjligheter att använda längre och kompletterande formuleringar. Där går det att uttryckligen specificera olika grupper, även om de också kan överlappa varandra. Politiskt används t.ex mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, våld i hbtqi-personers nära relationer, könsbaserat våld eller domestic violence beroende på kontext, avgränsningar och vad som är möjligt i vilket sammanhang.

Formuleringar som *“kvinnor och flickor i all deras mångfald”* kan också inkludera fler än endast ciskvinnor men är inte ett språk som fungerar i lagtext. För RFSL är det viktigt att synliggöra könsmaktsordningar och strukturellt våld och säkra kvinnors rätt att göra abort, men det är ingen motsättning till att samtidigt inkludera kvinnor och flickor som rasifieras, är hbtqi-personer, har funktionsnedsättning eller lever i särskilt utsatta situationer. Det är viktigt i exempelvis jämställdhetspolitiska mål och strategier, handlingsplaner mot mäns våld mot kvinnor, utrikespolitiska och biståndspolitiska styrdokument samt i internationella sammanhang som EU:s jämställdhetsstrategi eller FN:s arbete med Agenda 2030. Genom att använda inkluderande men samtidigt könsspecifika begrepp på policynivå säkerställs att ingen lämnas utanför i arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter.

6.3 Socialstyrelsens rättsliga råds roll bör ses över

Enligt nuvarande lagstiftning är abort tillåten fram till och med vecka 18, och efter denna tidpunkt krävs tillstånd från Socialstyrelsens rättsliga råd för att genomföra en abort fram till vecka 21+6, under förutsättning att synnerliga skäl finns. Rättsliga rådet består av läkare, kuratorer, representanter från Socialstyrelsen, politiskt utsedda lekmän och en juristdomare som har utslagsröst i beslut.

rfsf.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella,
transpersoners, queeras och intersexpersoners
rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual,
Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsf.se

RFSL

Det finns flera problem med denna ordning. Rättsliga rådet sammanträder endast en gång per vecka, vilket kan fördröja beslut om aborter. Dessutom innebär närvaron av lekmän i rådet att politiker som eventuellt motsätter sig aborträttigheter kan påverka enskilda beslut. Detta gör att beslut om abort inte enbart baseras på medicinska bedömningar, utan också på politiska och juridiska synsätt, vilket kan leda till inkonsekventa bedömningar.

Vidare har det visat sig att rådets beslut kan variera beroende på vilka personer som sitter i rådet, vilket väcker frågan om denna struktur verkligen är den mest lämpliga för att fatta beslut om abort. RFSL välkomnar därför att utredningen föreslår att Rättsliga rådets roll ska ses över. Fokus i en sådan översyn bör enligt utredningen vara rättssäkerhet för den abortsökande, rådets sammansättning och förbättrad insyn i rådets ärenden. Översynen bör även innehålla en analys av om abortärenden ska kunna överklagas till domstol. Vi håller med, med tilläggen att en översyn bör utvärdera rådets nuvarande struktur och arbetsformer, med målet att utveckla en process som vilar på tydliga principer om insyn och rättssäkerhet, grundar sig i vetenskapligt stöd och beprövad erfarenhet och sätter den abortsökandes rätt till autonomi och självbestämmande i centrum.

9. Abort i hemmet

Idag utförs 96 procent av alla aborter i Sverige medicinskt, det vill säga genom abortpiller. Många föredrar att genomföra aborten hemma. Det kan finnas flera orsaker till det, exempelvis att det känns tryggast och smidigast att vara hemma, att man av olika anledningar har svårt att ta sig iväg till en abortklinik, att det finns rädsla för att bli dåligt bemött av vårdpersonal, långa väntetider eller oro för integritet och stigmatisering. För hbtqi-personer är detta särskilt relevant. Enligt Folkhälsomyndigheten¹ är "diskriminering och fördomar inom vården vanliga problem för hbtqi-

¹ Folkhälsomyndigheten (2021), *Hälsa hos hbtqi-personer i Sverige: en rapport om hälsoutfall och ojämlikheter*.

personer, vilket kan skapa rädsla för att söka vård.” Många rapporterar att deras könsidentitet och sexuella läggning inte respekteras, vilket kan leda till att de undviker att söka den hjälp de behöver. Oro för att bli stigmatiserad eller få ett dåligt bemötande kan därmed försvåra tillgången till vård.

Utredningens förslag innebär att en medicinsk abort ska kunna genomföras i hemmet, oavsett om ett fysiskt besök sker och om läkemedlen delas ut inom vården eller hämtas ut på apotek. Vi tillstyrker detta förslag.

Utredningen konstaterar dock att det finns vissa försvårande omständigheter som innebär att abortläkemedel även fortsättningsvis i regel bör delas ut på en vårdinrättning, för att säkerställa trygghet, korrekt information och rätt dosering.

Vi håller med utredningen om att distansvård ställer krav på att vårdgivare har rutiner för att fånga upp behov av stöd och samtal. Hälso- och sjukvården har, i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relationer, ett ansvar att systematiskt upptäcka och stödja våldsutsatta individer. Det ansvaret gäller generellt i all hälso- och sjukvård som ges inom ramen för vårdgivarens verksamhet, oavsett om den sker fysiskt eller digitalt.

Peter Sidlund Ponkala

Förbundsordförande RFSL

rfsl.se

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter.

The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersex Rights.

Postadress
Box 350, SE-101 26
Stockholm, Sweden

E-post
forbund@rfsl.se

RFSL